

N:o 2.

Ank. till Riksd. kansli den 18 april 1901, kl. 1 e. m.

Sammanatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 1 och 8 §§ i grufvestadgan den 16 maj 1884.

Uti en till Riksdagen aflåten proposition (n:o 7) af den 21 december 1900 har Kongl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda utdrag utaf i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga följande förslag till

•Lag

om ändrad lydelse af 1 och 8 §§ i grufvestadgan den 16 maj 1884.

Härigenom förordnas, att 1 och 8 §§ i grufvestadgan den 16 maj 1884 skola erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Föremål för inmutning och bearbetande af den, som sig dertill anmäler, äro de mineralfyndigheter, hvilka innehålla:

1:o) malmerna till följande metaller, nemligen: guld, silfver, platina, qvicksilfver, bly, koppar, jern med undantag af sjö- och myrmalmer, mangan, krom, kobolt, nickel, zink, tenn, titan, molybden, wolfram, vismut, antimon och arsenik;

2:o) svafvelkis, magnetkis och grafit.

Å kronojord, som står under kronans omedelbara förvaltning eller blifvit för kronans räkning till brukning på viss tid åt annan upplåten, kunna inmutas jemväl de mineralfyndigheter, hvilka innehålla apatit och magnesit.

Förut inmutad eller bearbetad mineralfyndighet, som blifvit sönad, må å nyo inmutas, så framt fyndigheten, enligt hvad ofvan är sagdt, utgör föremål för inmutning.

8 §.

Inom det inmutade området eller utmålet eger inmutaren uteslutande rätt att, med de vilkor och inskränkningar, denna stadga innehåller, bearbeta och tillgodogöra sig såväl den inmutade mineralfyndigheten som äfven andra inmutningsbara mineral, dock icke apatit och magnesit å annan jord än sådan kronojord, der inmutning af fyndigheter, innehållande dessa mineral, är lofgifven.

Förutom de mineral, hvilka inmutaren efter hvad nu är sagdt eger tillgodogöra sig, må öfriga mineraliska ämnen inom det inmutade området eller utmålet äfven af honom brytas, i den mån sådant är erforderligt för grufarbetets ändamålsenliga drifvande, och ege inmutaren deraf använda hvad för grufdriftens ändamål behöfves. Hvad sålunda icke användes må inmutaren ock behålla, så framt det icke af jordegaren mot erläggande af godtgörelse för brytnings- och uppfodringskostnader afhemtas, om inmutningspunkten är belägen i Norrbottens, Vesterbottens, Jemtlands eller Vesternorrlands län, inom ett år, men eljest inom sextio dagar efter tillsägelse. Jordegarens rätt i detta afseende utöfvas å kronojord, som under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen, af kronoåboen eller boställsinnehafvaren.

Uppstår tvist om beloppet af den godtgörelse, hvarom nu är sagdt, gånge med bestämmandet deraf såsom i 12 § stadgas, dock att, der skiljemän anlåtats, parterne skola stånda hvar sina kostnader och gälda hvardera halfva kostnaden för skiljemännens sammanträde; och varde tiden för afhemtandet räknad från det att godtgörelsens belopp blifvit slutligen bestämdt.»

Till det uti ärendet förda, propositionen bilagda, protokollet öfver finans-ärenden har departementschefen anfört följande:

Sedan hos Kongl. Maj:t ansökningar gjorts om tillstånd att å vissa områden å odisponerad kronoöfverloppsmark i Norrbottens län bearbeta magnesitfyndigheter, hade Kongl. Maj:t i proposition den 4 februari 1898 föreslagit Riksdagen att för tiden intill nästa lagtima riksdag medgifva, att Kongl. Maj:t skulle ega dels åt svenske män bevilja tillstånd att mot den årliga afgäld och under de vilkor i öfrigt, Kongl. Maj:t bestämde, å kronojord inom visst å marken utstakadt område under en tid af högst 30 år, med andras uteslutande, med arbete belägga och sig tillgodogöra anträffade magnesitfyndig-

heter, med rätt för koncessionsinnehafvare att, derest vid upplåtelseidens utgång dylik upplåtelse fortfarande blefve af Riksdagen medgifven, ega företrädesrätt till öfverenskommelse om fortsatt arbete med magnesitens tillgodogörande på de vilkor, Kongl. Maj:t då på grund af sig företeende omständigheter kunde finna godt bestämma, dels ock åt sådan koncessionsinnehafvare för den tid, hvarunder koncessionen beviljats, till drifkraft för bearbetande af magnesitfyndigheter jemte dermed i sammanhang stående anläggningar upplåta i närheten af fyndställena belägna, af staten obegagnade vattenfall jemte erforderlig mark för vägar, för anläggning af verkstäder och arbetarebostäder samt för kraftledning, med skyldighet för koncessionsinnehafvaren att för sålunda åt honom upplåtna förmåner gälda visst årligt arrende, som skulle bestämmas genom särskild uppskattning före upplåtelsens medgifvande.

I skrifvelse den 13 maj 1898 hade Riksdagen anmält, att Riksdagens kamrar angående omförmälda förslag fattat skiljaktiga beslut, till följd hvaraf frågan för nämnda riksdag förfallit.

Vid anmälan den 10 juni sistnämnda år af Riksdagens berörda skrifvelse hade Kongl. Maj:t anbefalt kommerskollegium att, efter inhemtande af Kongl. Maj:ts befallningshafvandes i Vesterbottens och Norrbottens län samt bergmästarens i norra bergmästaredistriktet yttranden, i sammanhang med afgifvande af infordradt utlåtande i anledning af en af Riksdagen i skrifvelse den 12 maj samma år gjord framställning i fråga om tillgodogörande af statens jordegareandel i vissa grufföretag jemväl inkomma med utredning, huruvida i fråga om beredande af godtgörelse åt kronan för upplåtelse af rätt att å kronojord bearbeta magnesitfyndigheter äfvensom flera eller färre andra icke inmutningsbara mineral lämpligen borde tillämpas enahanda grunder, som kunde varda bestämda att gälla i fråga om upplåtelse af kronans jordegareandel i mineral, som vore föremål för inmutning.

Till åttlydnad häraf hade kommerskollegium den 13 december 1898 afgifvit utlåtande och dervid tillika öfverlemnadt från Kongl. Maj:ts ofvambemälda befallningshafvande samt bergmästaren i norra bergmästaredistriktet inhemtade yttranden.

Af dessa myndigheter hade bergmästaren förmält hufvudsakligen, att det icke med säkerhet vore känt, huruvida inom norra bergmästaredistriktet på odisponerad kronomark förekomme förutom magnesit några andra icke inmutningsbara mineral i sådan myckenhet och på sådant sätt, att de skulle kunna tekniskt tillgodogöras, men att bergmästaren hölle för ganska sannolikt, att så vore fallet.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Vesterbottens län hade såsom sin mening uttalat, att för beredande af godtgörelse åt kronan för upplåtelse af rätt att å kronojord bearbeta magnesitfyndigheter äfvensom andra icke inmut-

ningsbara mineral borde tillämpas enahanda grunder, som kunde blifva bestämda att gälla beträffande upplåtelse af kronans jordegareandel i sådana mineral, som vore föremål för inmutning.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län hade deremot ansett riktigast vara, att upplåtelse af rätt att å kronojord bearbeta magnesitfyndigheter skedde till hugade spekulanter efter fri täflan på de gynsamaste vilkor, som efter hvarje särskildt falls beskaffenhet kunde ernås.

Efter att hafva erinrat, hurusom vid ett föregående tillfälle, på derom gjord ansökning och efter Riksdagens medgifvande, tillstånd att å kronojord bearbeta ett icke inmutningsbart mineral, nemligen apatit, meddelats, hade kommerskollegium anfört följande.

Vissa olägenheter, som onekligen vore förenade med koncessionssystemet, gjorde sig särskildt gällande, då fråga vore om meddelande af tillstånd till bearbetande af icke inmutningsbara mineral inom de nordligaste länen, der dock dylikt tillstånd just ifrågakommit och äfven framdeles väl skulle hufvudsakligen ifrågakomma. Koncessionssystemet vore nemligen egnadt att återhålla intresset för upptäckandet af dylika mineralfyndigheter å kronojord till följd af ovissheten för upptäckaren, hvilken väl ofta vore obemedlad, att erhålla koncession. Vidare kunde det möta svårighet att bland flera sökande rättvist utse den, åt hvilken koncessionen borde lemnas, samt att, om koncessionen tilldelas någon annan än upptäckaren, bestämma den godtgörelse, som i allmänhet borde tillkomma den sistnämde. Hämmandet af upptäckareintresset i fråga om mineralfyndigheter vore åter egnadt att motverka kulturen särskildt inom nämnda trakter af vårt land. Att alltid träffa lämpliga vilkor vid slutandet af aftal om bearbetandet af fyndigheter vore ej heller lätt. Härtill komme äfven, att vid upplåtelse af rätt till bearbetande af icke inmutningsbara mineral syntes böra bestämmas, bland andra vilkor, att koncessionsinnehafvaren skulle vara skyldig att, utan godtgörelse från kronans sida, underkasta sig det intrång, som kunde uppstå till följd af till äfventyrs skeende inmutning af fyndigheter inom de för brytning af icke inmutningsbara mineral upplåtna områden. Jemlikt föreskrifterna i 8 § af gällande grufvestadga egde emellertid inmutaren, der ej annorlunda vore särskildt öfverenskommet, endast i visst fall bryta icke inmutningsbara mineral inom inmutadt område eller utmål, och jordegaren såsom sådan, eller den, på hvilken han kunde hafva öfverlåtit sin rätt, finge icke alls sjelf bryta dylika mineral. Hade inmutning egt rum å koncessionerad område, kunde således inträffa, att inom det inmutade området eller utmålet befintligt icke inmutningsbart mineral icke alls kunde tillgodogöras.

Under förutsättning, att frågan om tillgodogörandet af jordegareandelen i inmutningsbara mineralfyndigheter å viss kronojord vunne sin lösning i den

af Riksdagen i dess förenämnda skrifvelse den 12 maj 1898 angifna riktning, syntes det därför kollegium ändamålsenligt att å dylik kronojord medgifva inmutning af sådana för närvarande icke inmutningsbara mineral, hvilka derstädes förekomme i mera afsevärd mängd och som hade någon större betydelse för industrien och sålunda jemväl för det allmänna. De skäl, som ur synpunkten af jordegarens intresse talade emot inmutningsrättens utsträckning å enskildes jord, syntes sakna giltighet för staten såsom jordegare i de fall, då en dylik utsträckning befundes vara för det allmänna fördelaktig, helst det icke syntes kunna förutsättas, att staten för egen räkning skulle låta bearbeta fyndigheterna i fråga.

De nu icke inmutningsbara mineral, som det sålunda skulle ifrågakomma att göra inmutningsbara, syntes på grund af hvad nyss anförts för närvarande böra inskränkas till de båda ofvannämnda, nemligen magnesit och apatit. Verkställda undersökningar hade nemligen gifvit vid handen, att magnesit i afsevärd mängd förekomme å odisponerad kronomark inom Norrbottens län, och vissa förhållanden antydde, att äfven apatit kunde i brytvärd mängd inom samma län förefinnas. Magnesiten hade inom vårt land redan vunnit och kunde antagas alltjemt komma att vinna utvidgad användning företrädesvis såsom eldfast material inom den metallurgiska industrien. Detta mineral vore sålunda af stor betydelse i synnerhet för Sveriges jernhandtering. Hvad af detsamma inom vårt land förbrukats hade uteslutande importerats från utlandet, och det kunde alltså med fog anses vara för det allmänna af vigt, att å kronans mark befintliga magnesitfyndigheter i praktiskt syfte närmare undersöktes och, derest de visade sig arbetsvärda, blefve tillgodogjorda. Hvad apatiten anginge, så hade detta mineral, såsom bekant, genom den deri ingående fosforsyran stort värde för beredning af gödningsämnen.

Någon olägenhet att med afseende å dessa båda mineral tillämpa grufvestadgans föreskrifter syntes ej heller förefinnas. Att göra dem inmutningsbara å viss kronojord genom ändring af 1 § i grufvestadgan ansågo kollegium emellertid mindre lämpligt, utan syntes detta böra ske genom en särskild författning.

På grund af hvad sålunda anförts hade kommerskollegium hemställt, att i särskild författning föreskrifter måtte meddelas af hufvudsakligt innehåll, att å jord, som blifvit för kronans räkning till brukning på viss tid åt annan upplåten eller stode under kronans omedelbara förvaltning, skulle, förutom de mineralfyndigheter, som omförmäldes i 1 § af grufvestadgan, äfven sådana mineralfyndigheter, hvilka innehölle magnesit och apatit, vara föremål för inmutning och bearbetande af den, som dertill anmälde sig, samt att jemväl i afseende å nyssberörda två slag af mineralfyndigheter grufvestadgan skulle i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

I den af kommerskollegium uttalade åsigten, att mineralierna magnesit och apatit borde förklaras inmutningsbara å viss kronojord, instämde departementschefen. Deremot biträdde han icke kollegii mening, att bestämmelserna härom borde upptagas i en särskild författning, utan ansåge han, att desamma lämpligen både kunde och borde inrymmas i grufvestadgan; och hemställde han fördenskull, att handlingarne i ärendet måtte jemte utdrag af protokollet få öfverlemnas till justitiedepartementet för vidare åtgärd.

Sedan med anledning häraf inom justitiedepartementet upprättats förslag till ändrad lydelse af 1 och 8 §§ i grufvestadgan samt derefter högsta domstolens utlåtande öfver detsamma inhemtats, föredrogs ärendet å nyo inför Kongl. Maj:t, dervid Kongl. Maj:t, i enlighet med föredragande departementschefens hemställan, förordnade, att ifrågavarande proposition skulle till Riksdagen aflätas.

Vid pröfning af förevarande förslag har utskottet visserligen funnit det synnerligen önskvärdt, att åtgärder måtte vidtagas för beredande af möjlighet till bearbetning och tillgodogörande af inom landet befintliga apatit- och magnesitfyndigheter; och har utskottet, i likhet med hvad kommerskollegium i sitt omförmälda utlåtande anfört samt jemväl chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet uttalat, ansett, att vid en lagstiftning för åstadkommande af bestämmelser härutinnan inmutningsprincipen bör komma till användning och att för ty dessa mineral böra förklaras för inmutningsbara.

Beträffande frågan, huruvida bestämmelserna härom böra, på sätt i föreliggande förslag skett, inrymmas i grufvestadgan eller, såsom kommerskollegium föreslagit, uti en särskild författning, har utskottet ansett sig böra förorda det förstnämnda förfaringssättet.

Uti inmutningsrättens princip torde ligga, att denna rätt skall vara ett verksamt medel till befordrande af intresset för eftersökande af nya mineralfyndigheter. Då det emellertid, enligt hvad utskottet inhemtat, lærer å kronojord förefinnas åtskilliga redan upptäckta och undersökta såväl apatit- som magnesitförekomster samt koncession å bearbetandet af en apatitfyndighet redan lærer hafva beviljats, och ansökningar om koncession å tillgodogörandet af magnesitfyndigheter af enskilda personer och bolag äfven blifvit gjorda, synes det utskottet vara mot berörda princip stridande, att de nu föreslagna bestämmelserna angående rätt till inmutning af mineral utaf ifrågavarande slag skulle blifva gällande å jemväl dessa fyndigheter. Utskottet har därför ansett, att ett särskildt öfvergångsstadgande beträffande dessa borde i lagen införas.

Vidare har utskottet funnit det tvifvelaktigt, huruvida icke den i 8 § af grufvestadgan meddelade bestämmelsen derom, att inmutare eger inom det

inmutade området uteslutande rätt att bearbeta och tillgodogöra sig såväl den inmutade mineralfyndigheten som äfven andra inmutningsbara mineral, skulle kunna verka derhän, att den, som vid tiden för den föreslagna lagens trädande i kraft har inmutning å något då inmutningsbart ämne, skulle, derigenom att apatit och magnesit i grufvestadgan upptagas bland inmutningsbara mineral, blifva berättigad att bearbeta och tillgodogöra sig jemväl dessa. Utskottet har därför velat ifrågasätta, huruvida icke i lagen borde intagas ett förtydligande i detta hänseende.

Då utskottet ansett, att såväl sistnämnda fråga som jemväl den närmare formuleringen af ofvannämnda, enligt utskottets förmenande, erforderliga öfvergångsstadgande böra till Kongl. Maj:ts bepröfvande hänskjutas, finner utskottet sig icke kunna tillstyrka Riksdagen att för närvarande antaga föreliggande förslag.

Visserligen har utskottet icke förbisett de olägenheter, som genom ett afslag å Kongl. Maj:ts förevarande proposition möjligen kunna uppstå derigenom, att under innevarande år utmål kunna komma att läggas å en stor del inmutningar, belägna å områden, der redan kända apatit- och magnesitfyndigheter förefinnas, samt derigenom att under tiden, till dess en lag af ifrågavarande slag kan träda i kraft, än flere inmutningar kunna göras å liknande ställen, hvarigenom möjlighet att tillgodogöra sig apatit- och magnesitfyndigheter skulle minskas. Då emellertid Kongl. Maj:t icke lär underlåta att vid utmålsläggningar å sådana platser låta genom ombud bevaka kronans rätt såsom jordegare, föreställer sig utskottet, att dessa olägenheter skola kunna åtminstone till någon del förekommas. Enligt hvad utskottet erfarit, lär nemligen förekomsten af jern eller andra inmutningsbara mineral å en stor del af dessa inmutningar vara så ringa, att utmålsläggning å desamma icke kan enligt grufvestadgan medgifvas. Vid sådant förhållande torde på yrkande af kronans ombud dessa inmutningar kunna blifva förklarade ogiltiga.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet, under uttalande af den förhoppningen, att redan vid nästa års riksmöte nytt förslag i ämnet skall kunna af Kongl. Maj:t för Riksdagen framläggas, hemställa,

att Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke må vinna Riksdagens bifall.

Stockholm den 18 april 1901.

På det sammansatta stats- och lagutskottets vägnar:

G. TORNERHJELM.

Reservationer:

af herr *C. Lindhagen*, som anför:

•Lika med utskottet föreställer jag mig, att den ifrågasatta lagstiftningen under nuvarande förhållanden lämpligen bör, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, grundas på inmutningsprincipen. Och då grufvestadgan från inmutning ej undantager kända fyndigheter, utan tvärt om medgifver inmutning af sönade grufvor samt därför äfven de viktigaste inmutningar å senare tider egt rum å sedan gammalt bekanta malmförekomster, så synes det från principiell synpunkt ej böra möta något hinder för, att lagen må vinna tillämpning äfven på redan nu upptäckta och undersökta apatit- och magnesitförekomster. Allt näst för redan koncessionerade fyndigheter borde undantag göras; men sedan ett meddeladt tillstånd att bearbeta en viss apatitfyndighet numera förverkats, förekommer icke vidare någon sådan koncession att taga hänsyn till.

Emellertid kan det ju tänkas, att, då såsom känt är spekulationen från flera håll redan rigtat sin uppmärksamhet särskildt på en viss magnesitförekomst, det vid lagens trädande i kraft möjligen kunde uppstå praktiska olägenheter i följd af konkurrens om förekomstens besittningstagande. Klart är dock, att dessa olägenheter alltid måste, derest fyndigheten har något värde, förr eller senare blifva reglerade genom öfverenskommelser mellan intressenterna. Och till denna utväg är man uteslutande hänvisad i fråga om de områden af förekomsten, hvilka redan blifvit tagna i besittning genom bestående inmutningar för jernmalm. Beträffande åter öfriga delar af förekomsten, kan det ju, med anledning af de yppade farhågorna alltid vara lämpligt att hålla en utväg öppen för kronan att i händelse af behof träda emellan för att skilja mellan de enskilda intressena. Af flera skäl synes någon anledning ej förefinnas att för sådant ändamål låta i detta undantagsfall koncessionssystemet vinna tillämpning för framtiden. Den naturligaste utvägen är, såsom ock inom högsta domstolen ifrågasatts, att under någon kortare tid förbehålla kronan ensam inmutningsrätt, derest vid lagens trädande i kraft förhållandena befinnas böra föranleda ett ingripande för att reglera de enskildes mellanhafvanden.

Hvad angår det ifrågasatta förtydligandet i syfte, att lagen ej skall ega retroaktiv verkan, så kan ett sådant visserligen lätt med några ord åvägabringas. Men det förefaller, som om man ej i denna lag mer än i andra civillagar skulle behöfva ett uttryckligt stadgande derom, hvilket ej heller inom högsta domstolen ifrågasatts.

På grund af hvad sålunda anförts och då, såsom utskottet äfven medgifvit, ett uppskof endast synes egadt att kunna ytterligare inveckla förhållandena, hemställes

att Riksdagen måtte bifalla Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition, dock med tillägg af följande öfvergångsstadgande: »Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1901; dock må ej på grund af densamma inmutning före den 1 derpåföljande oktober ske annat än för kronans räkning.»;

af herrar *E. Trygger* och *F. A. Almgren* emot vissa delar af den utaf utskottet använda motiveringen.

Herr *O. W. Redelius* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets slutbehandling inom utskottet.
